

Реалізація ідей Г.М. Доброва в підготовці кадрів вищої кваліфікації

На початку 60-х років минулого століття в київській школі наукознавства, лідером і засновником якої виступав Г.М. Добров, була започаткована концепція науково-технічного потенціалу.

У зв'язку з високою актуальністю розробленої концепції в розвитку науки, управління і зростанням її ролі в економічному житті України Г.М. Добровим була присвячена їй значна кількість праць. Це насамперед його видатна монографія «Наука о науке. Введение в общее наукознание» [1], праці [2-4] та інші.

Успадковуючи ідеї Г.М. Доброва, більшість дослідників виділяють 4 складові наукового потенціалу: кадрову, матеріально-технічну, фінансову та інформаційну [5,6]. Кадрова складова є основою науково-технічного потенціалу, зокрема підготовка кадрів вищої кваліфікації, тобто докторів і кандидатів наук, особливо в умовах сучасної концепції міждисциплінарних досліджень.

У сучасній концепції міждисциплінарних досліджень ще не створено достатньо теоретично обґрунтованих понять та термінів, взагалі розробка проводиться на концептуально-описовому рівні. Міждисциплінарні дослідження розуміються як такі, виконання яких здійснюється певними спеціалістами та вченими, що використовують наукові методи, засоби та прийоми методології, обладнання та прилади двох і більше галузей наук.

Для аналізу стану підвищення професійного рівня наукових кадрів у сфері міждисциплінарних досліджень,

зокрема в екології, було використано інформацію з журналу «Науковий світ», де публікуються повідомлення про захист дисертацій за науковими напрямами (2000—2005 рр.). Професійна підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації аналізувалася за наступними показниками:

- ❖ *професійно-посадовий статус здобувачів наукового ступеня кандидата наук;*
- ❖ *спеціалізовані ради, де захищаються дисертації;*
- ❖ *наукові проблеми, з яких проводиться захист дисертацій.*

Для детальнішого аналізу міждисциплінарних досліджень з екології були визначені декілька галузей наук, які здійснюють наукові дослідження і готують наукові кадри в цьому напрямку. Це вісім галузей наук: економіка природокористування та охорони навколишнього середовища (08.08.01); біологічні науки — за спеціальністю екологія (03.00.16), технічні науки — за спеціальністю екологічна безпека (21.06.01), сільськогосподарські науки — екологія (03.00.16); географічні науки — за спеціальністю геоморфологія та палеографія (11.00.04); конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів (11.00.11), юридичні науки — за спеціальністю земельне право, аграрне право, екологічне право і природоресурсне право (12.00.06); медичні науки — за спеціальністю гігієна (14.02.01), архітектура — спеціальністю містобудування та ландшафтна архітектура (18.00.04) [7].

Створена інформаційна база починаючи з 2000 — 2006 років, де представлені наукові теми дисертацій та професійно-посадовий статус здобувачів наукового ступеню кандидата наук.

Попередній аналіз професійно-посадового статусу здобувачів показує, що наукові працівники починаючи з 2000 р. захищають більше дисертацій в галузі біологічних, економічних та сільськогосподарських наук (екологія) (03.00.16) (табл.1). Викладачі вищих навчальних закладів більше захищають дисертацій в галузі географічних наук за спеціальністю конструктивна географія і раціональне використання природних ресурсів (11.00.11), геоморфологія та палеографія (11.00.04) і економічних наук

за спеціальністю економіка природокористування та охорони навколишнього середовища (08.08.01) (табл. 2). Аспіранти більше захищають дисертації в галузі географічних наук і економічних наук за спеціальністю економіка природокористування та охорони навколишнього середовища (08.08.01) (табл.3).

Починаючи з 2000 р. в галузі економічних наук за спеціальністю економіка природокористування та охорони навколишнього середовища (08.08.01) та медичних наук за спеціальністю гігієна (14.02.01) значна кількість дисертацій захищається серед працівників установ, організацій, підприємств та інших закладів зі сфери економічної діяльності (табл. 4).

Таблиця 1

Захист дисертацій науковими працівниками та керівниками установ (2000— 2006 рр.)

№ п.п.	Галузі науки (спеціальність)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Всього
1.	Біологічні науки (03.00.16)	5	6	4	7	2	8	12	44
2.	Технічні науки (26.01.11)	-	3	1	5	4	5	4	22
3.	Сільськогосподарські науки (03.00.16)	1	4	4	5	7	8	8	37
4.	Географічні науки (11.00.11), (11.00.04)	1	3	-	4	1	1	2	12
5.	Юридичні науки (12.00.06)	1	-	-	1	1	2	1	6
6.	Медичні науки (14.02.01)	2	6	3	3	3	3	6	26
7.	Економічні науки (08.08.01)	3	5	7	3	12	5	4	39
8.	Архітектура (18.00.04)	-	-	-	-	-	-	-	-
	Всього	13	27	19	28	30	32	37	

Захист дисертацій викладачами ВНЗ, інших навчальних і освітніх закладів (2000 — 2006 рр.)

№ п.п.	Галузі науки (спеціальність)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Всього
1.	Біологічні науки (03.00.16)	8	3	4	5	12	8	6	46
2.	Технічні науки (26.01.11)	2	-	-	-	7	9	5	23
3.	Сільськогосподарські науки (03.00.16)	3	2	5	2	13	2	6	33
4.	Географічні науки (11.00.11), (11.00.04)	3	8	6	8	8	9	9	51
5.	Юридичні науки (12.00.06)	1	5	7	7	1	7	5	33
6.	Медичні науки (14.02.01)	6	7	4	6	6	5	7	41
7.	Економічні науки (08.08.01)	2	6	8	10	5	6	16	53
8.	Архітектура (18.00.04)	1	-	1	-	-	2	-	4
	Всього	26	31	35	38	52	48	54	

Таблиця 3

Захист дисертацій аспірантами (2000 — 2006 рр.)

№ п.п.	Галузі науки (спеціальність)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Всього
1.	Біологічні науки (03.00.16)	-	1	-	-	2	2	1	6
2.	Технічні науки (26.01.11)	-	-	-	1	-	1	1	3
3.	Сільськогосподарські науки (03.00.16)	-	-	2	-	-	-	-	2
4.	Географічні науки (11.00.11), (11.00.04)	1	1	-	2	1	-	3	8

РЕАЛІЗАЦІЯ ІДЕЙ Г.М. ДОБРОВА В ПІДГОТОВЦІ КАДРІВ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ

5.	Юридичні науки (12.00.06)	1	1	2	-	-	-	2	6
6.	Медичні науки (14.02.01)	-	2	1	-	1	-	2	6
7.	Економічні науки (08.08.01)	3	3	2	2	-	2	2	14
8.	Архітектура (18.00.04)	-	1	-	-	-	-	-	-
	Всього	5	9	7	5	4	5	11	

Таблиця 4

**Захист дисертацій працівниками установ, організацій, підприємств економічної сфери,
які не займаються науковою діяльністю (2000—2006 рр.)**

№ п.п.	Показники (спеціальність)	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	Всього
1.	Біологічні науки (03.00.16)	-	-	1	-	-	-	3	4
2.	Технічні науки (26.01.11)	-	-	2	-	1	1	4	8
3.	Сільськогосподарські науки (03.00.16)	-	1	-	2	-	1	2	6
4.	Географічні науки (11.00.11), (11.00.04)	-	3	-	-	1	-	-	4
5.	Юридичні науки (12.00.06)	-	-	-	1	-	-	1	2
6.	Медичні науки (14.02.01)	3	2	3	4	1	1	6	20
7.	Економічні науки (08.08.01)	5	5	2	2	2	1	8	25
8.	Архітектура (18.00.04)	3	-	-	-	1	-	-	4
	Всього	11	11	8	9	6	4	24	

1. *Добров Г.М.* Наука о науке. Введение в общее наукознание. — Киев: Наук. думка, 1966. — 271 с.
2. *Потенциал науки / Г.М. Добров, В.Н.Клименюк, Л.П.Смирнов, А.А.Савельев.* — Киев: Наук. думка, 1969. — 152 с.
3. *Управління наукою / Г.М.Добров, В.М.Клименюк, Г.О.Самойлов та ін.* — К.: Наук. думка, 1971. — 268 с.
4. *Научно-технический потенциал: структура, динамика, эффективность / Г.М. Добров, В.Е. Тонкаль, А.А. Савельев, Б.А. Малицкий.* — Киев: Наук. думка, 1988. — 347 с.
5. *Клименюк В.Н.* Управление развитием и использованием научного потенциала. — Киев: Наук. думка, 1974. — 207 с.
6. *Щербаков А.И., Косолапов В.В., Король Е.В.* Наука, ученые и их труд. — Новосибирск: СО «Наука», 1971.
7. *Перелік спеціальностей, за якими проводяться захист дисертацій на здобуття наукових ступенів кандидата наук і доктора наук, присудження наукових ступенів і присвоєння вчених звань // Бюл. ВАК України.* — 2005. — № 9. — С. 3—18.

*Л.С.Лобанова,
ст. наук. співроб., канд. екон. наук*

Наслідки та проблеми приватизації в науково-технічній сфері в Україні

В умовах ринк ової економіки одним з важливих завдань інституційного забезпечення державної науково-технологічної та інноваційної політики є вироблення державної політики приватизації установ науково-технічної сфери.

У період 1991 — 1996 рр. при зміні парадигм політичного та економічного облаштування українського суспільства, коли панувала політика активного переходу до ринкової економіки та активної приватизації і роздержавлення більшості секторів економіки, державна науково-технічна політика являла собою деякий набір дій, а іноді й просто намагань профільних відомств щодо переведення під свою юрисдикцію всіх наукових установ, розміщених на території України, формування мінімально необхідної правової бази для функціонування наукового потенціалу та збереження основних наукових шкіл, базових наукових інститутів. До найбільш значимих документів цього періоду,

що зумовив логіку ринкових перетворень в науково-технічній сфері, слід віднести наступні: прийняті в 1991 р. Закон України „Про основи державної політики у сфері науки і науково-технічної діяльності”, в якому було визначено, що держава гарантує „державне фінансування та пріоритетне матеріально-технічне забезпечення фундаментальних досліджень, довгострокових державних науково-технічних програм; підтримку пріоритетних напрямів розвитку науки і техніки та концентрацію ресурсів для їх реалізації; організацію статистики у науково-технічній сфері “... та „рівноправність всіх форм організації науково-технічної діяльності”; самоврядними науковими організаціями, що фінансуються державою, визнано Академію наук України та Українську академію аграрних наук, яким держава передала безкоштовно у довічне користування основні та обігові фонди, що використовувалися для їх діяльності; Закон України „Про наукову і науко-